

36. Цапенко М. Архитектура Левобережной Украины XVII–XVIII веков. – М.: Стройиздат, 1967. – 234 с.

37. Центральний державний історичний архів України в м. Києві, ф. 1973, оп.1, спр. 2144.

38. Шафонский А.Ф. Черниговского наместничества топографическое описание. – К., 1851. – 697 с.

Посохова Л.Ю. “Территория просвещения” в городе: локусы православных коллегіумов Украины XVIII в.

В статье анализируется коллегіумский локус, формирование его составных элементов, выявляются характерные черты учебных комплексов православных коллегіумов. Относительная открытость коллегіумского пространства делала его органической частью общегородского культурного ландшафта, влияла на характеристики культурно-интеллектуальной жизни города.

Posokhova L.Yu. “Area of education” in a city: loci of Ukrainian orthodox collegia in the 18th century.

The collegia’s locus, the development of its components, characteristic features of orthodox collegia’s educational complexes are analyzed in the article. The relative openness of collegia’s space made it an organic part of a city-wide cultural landscape, as well as influenced on the characteristics of a cultural-intellectual life of a city.

О.А. ОСЕРЕДЧУК

**Архів Львівського університету
за керівництва Теофіла Модельського
(1930–1939)**

Архів Львівського університету займає важливе місце в дослідженні актуальних питань з історіографії архівознавства. Дослідження охоплює окремий проміжок діяльності архіву, в якому охарактеризовано основні напрями його роботи. Стаття є реконструкцією діяльності архівного підрозділу університету. Охарактеризовано багато статистичних даних, які дають підставу прийти до висновку, що архів Львівського університету був не тільки значним комплексом документів та діяльним університетським підрозділом, але й зіграв важливу роль в науковому житті зазначеного часу.

Історія становлення та розвитку архівних інституцій є однією з актуальних та малодосліджених проблем у архівознавстві. В центрі архівознавчих студій, здебільшого, є історія та діяльність центральних архівних установ, а також зміст їх фондів. Недослідженими залишається функціонування архівних підрозділів. Ця тематика не знайшла належного відображення як

радянській, так і в сучасній українській історіографії. Проблема залишається актуальною, оскільки їй досі не присвячено ні комплексного дослідження, ні окремих розвідок, які б розкривали різні напрями діяльності архівних підрозділів. Особливого значення такі дослідження мають для історії вищих навчальних закладів, зокрема, для Львівського університету. Сьогодні дослідники мають можливість ознайомитися та ввести до наукового обігу досі невідомі документи з історії Львівського університету, зокрема, історії функціонування його архіву. Львівський університет (далі – Університет) (сучасний Львівський національний університет імені Івана Франка) впродовж багатьох століть формувався як потужний інтелектуальний і ресурсний центр. Тому його архівні фонди відображають усі етапи становлення та розвитку вищого навчального закладу в широкому комплексі проблем кадрового забезпечення, налагодження зовнішніх зв'язків, формування управлінських схем, науково-дослідницьких й освітніх проектів. Уведення до наукового обігу нових архівних матеріалів дозволить не лише розкрити історію та діяльність окремого підрозділу університету, але й відобразити функціонування установи в цілому.

Дослідження охоплює окремих часовий проміжок діяльності архіву Львівського університету: 1930–1939 роки. Метою статті є спроба висвітлити напрями діяльності архівного підрозділу цього вищого навчального закладу впродовж окресленого часу. Цей період діяльності архіву університету вибраний не даремно, адже у міжвоєнний період відбулося чимало змін у політичному та правовому полі держави, які найбільш повно проявилися в 1930–х роках. На обрання цього часового проміжку також вплинули зміни у внутрішній структурі та напрямках діяльності архіву.

Джерельною базою для дослідження став фонд “Університет Яна Казимира у Львові” (ф. 26) Державного архіву Львівської області. Він містить 22 описи справ, які, зокрема, охоплюють справи королівського університету Франца І (1817–1918) та університету Яна Казимира (1919–1939). Документи фонду різноманітні за змістом і характером. Для написання статті використані документи опису 14 “Ректорат” (1918–1939), серед яких на особливу увагу заслуговують звіти архіву за 1935–1938 роки. До нашого часу збереглося 3 звіти, які послідовно висвітлюють діяльність архіву впродовж 1935/36 – 1937/38 навчальних років. Підрозділи Університету подавали звіти восени після закінчення попереднього навчального року. Питання звітності в Університеті регламентував Статут. Також ведення звітів вимагало Міністерство віросповідання й освіти Польської республіки. Протягом 1930–х років із цього міністерства були надіслані до Університету розпорядження про складання річних звітів. Однак, керівництво університету часто ігнорувало такі листи, не поспішаючи надсилати необхідні документи. Так, наприклад, у 1934 р. Міністерство віросповідання та освіти 7 разів зверталося до Львівського університету з проханням надіслати звіт за попередній навчальний рік [6, спр. 1364, арк. 13–16]. Подібною ситуація залишилася й у наступні роки.

Архів Львівського університету був виділений в окремий підрозділ навчального закладу у вересні 1894 р. Тоді його керівником призначили професора Львівського університету Людвіка Фінкеля (1858–1930), який натовді викладав історію на філософському факультеті й мав чималий практичний досвід у архівній справі. Ще будучи студентом він працював у Львівському архіві гродських і земських актів. Окрім того, Л. Фінкель, будучи відомим і знаним дослідником історії, опрацював чимало матеріалів для написання низки своїх досліджень. Однією з видатних праць була його “Історія Львівського Університету”, написана у співавторстві з Каролем Стажинським. Під час написання цієї монографії Л. Фінкель використав максимально доступну кількість архівних матеріалів, у т.ч. й Львівського університету. Будучи добре обізнаним із університетськими актами, він беззастережно погодився очолити архів Львівського університету. Л. Фінкель приділяв чимало уваги діяльності архіву, під його керівництвом він перетворився з розпорошеної збірки актів на впорядкований комплекс документів і дієвий університетський підрозділ. Працівники архіву впорядковували значну частину матеріалів, переданих на зберігання з канцелярії та факультетів. Тоді ж був укладений інвентар, вироблені основні принципи співпраці з структурними підрозділами університету, іншими архівами та бібліотеками, що дозволило архіву долучитись до наукової роботи.

Теоділ Модельський, відомий палеограф і медієвіст, розпочав свою працю в архіві Університету, коли ним керував Л. Фінкель. Як науковий асистент архіву він приєднався до впорядкування фондів і створення інвентарю. Згодом, після смерті Л. Фінкеля в 1930 р., Т. Модельського призначили керівником архіву. Вибір був не випадковий, адже на момент призначення Т. Модельський уже був відомим істориком. Він добре знав фонди архіву та засади архівної справи, був досить близьким другом Л. Фінкеля. Т. Модельського призначили керівником архіву на засіданні ректорату 8 березня 1931 р. До обговорення його кандидатури запропонував професор університету Станіслав Закшевський (1873–1936) [6, спр. 1145, арк. 52], котрий був добре знайомий як з Т. Модельським, так і з покійним Л. Фінкелем. Науковців пов’язували спільні дослідницький інтерес до історії середньовіччя, а також співпраця у наукових товариствах: Історичному Товаристві та Науковому Товаристві у Львові.

У Польські державі вищий навчальний заклад був установою з чітко визначеною структурою та системою співпраці. Функціонування підрозділів Львівського університету регламентував його Статут. Окрім пунктом у цьому документі були прописані положення про діяльність архіву. Вони містили загальні поняття про роботу та функції архіву, проте, саме їх існування говорить про виокремлення архіву як окремого підрозділу. Досі не з’ясовано, чи були (крім Статуту) інші документи, які визначали діяльність архіву. Пункти Статуту установлювали коло функцій та обов’язків працівників архіву. Зокрема, за працівником архіву був закріплений обов’язок вести статистичні записи про роботу архіву. Архівіст мав зазначати відомості про кількість і характер документів, що надходили на зберігання до

архіву. До обов'язків працівників архіву також входило фіксування даних про видачу документів (листів, відписів, копій) та осіб, які користувалися архівними матеріалами. Згідно документів постійно працюючим в архіві Університету був лише директор. Але зважаючи на великий обсяг роботи, Сенат надавав керівникові архіву помічників – асистентів архіву. В 1930–х роках асистентами архіву працювали Антоній Кнот, Кароль Левицький, Тадей Кучкевич, Мар'ян Делавський, Михайло Климчак. Усі вони були студентами гуманітарного факультету, працювали в архіві 18–20 годин на тиждень. Як правило, після закінченні навчання в Університеті асистенти залишали працю в архіві. Керівництво Університету виділило окремим пунктом такі обов'язки працівників архіву: проведення інвентаризації книг і актів, надання витягів із документів для ректорату та деканатів, надання витягів для приватних осіб і написання досліджень з історії Університету. Два останні додатково оплачувалися академічним сенатом. Серед повноважень архівістів Статут виділяв видання дозволу на користування актами архіву з науковою метою, але в окремих сумнівних випадках такий дозвіл надавав ректорат Університету. Керівництво Університету відповідально відносилося до зберігання й використання переданих до архіву документів. Статут передбачав заборону на самовільну видачу документів і книг з архіву. Для отримання архівних матеріалів був потрібен спеціальний дозвіл, ухвалений академічним сенатом. Без такого дозволу працівники архіву видавали справи в урядових резервах на користування для ректорської канцелярії чи канцелярії деканатів [3, с. 15–16].

У середині 1930–х років до Статуту Львівського університету були внесені значні зміни. Вони були пов'язані зі змінами в системі освіти, що відбулися в Польській республіці. Після ухвалення нового законодавства про вищу освіту в 1932 р., Міністерство віросповідання та освіти вдалося до посилення контролю за діяльністю вищих навчальних закладів. Міністерство вимагало чіткої регламентації діяльності Університету, також встановлено було подавати щорічні плани та звіти. Щоб оптимізувати роботу підрозділів Університету, керівництво розширило коло регламентованих Статутом питань. Внесені зміни зачепили й діяльність архіву Університету. На відміну від попереднього, новий Статут окремим пунктом визначав існування “Архіву Університету Яна Казимира”. Також регламентувалося, що академічний сенат обирає керівника архіву серед професорів університету, надаючи йому цілий перелік повноважень. Один із нових пунктів Статуту стосувався оплати праці директора архіву. Внесення цього параграфу було не випадковим, адже до кінця 20–х років ХХ ст. оплата керування архівом не передбачалася. Л. Фінкель очолював архів на безоплатній основі, лише в на початку 1920–х років викладачі гуманітарного факультету звернулись до керівництва Університету, а воно – у свою чергу – до міністерства з проханням про призначення оплати. Таке звернення було спричинене тяжким станом здоров'я та матеріальними негараздами Л. Фінкеля. Розмір оплати визначав академічний сенат, яка була відносно незначною: директор архіву отримував 3 тис. злотих щомісяця, оплата асистента становила 400 зло-

тих. Для порівняння можна зазначити, що інженер-архітектор отримував приблизно 7 тис. злотих [6, спр. 223, арк. 6]. Важливим доповненням у Статуті було визначення складу документів, які мали зберігатися в архіві. Керівництво Університету зазначило, що в архіві повинні зберігатися різні за характером документи, які вийшли зі щоденної потреби діловодства [4, s. 31–32]. Ще одним новим положенням у Статуті стала вимога до керівника архіву про щорічне звітування перед академічним сенатом. Це також було пов'язане зі згадуваною зміною підходів до контролю за діяльністю вищих навчальних закладів у Польщі. Наразі знайдено 3 звіти архіву за 1930–ті роки ХХ ст. Перший був складений восени 1936 р., охоплюючи звітний 1935/36 навчальний рік. Загалом, наявні звіти висвітлюють функціонування архіву Університету впродовж 1935–1938 років і дозволяють реконструювати напрями діяльності цього університетського підрозділу. Маючи чимало статистичної інформації, ці документи є важливим джерелом для висвітлення не лише діяльності архіву, але й зв'язків між підрозділами, а також інших установ із Університетом.

Головними напрямками діяльності архіву Львівського університету в 1930–х роках – як і в попередній час – були формування та комплектування фондів, облік, складання описів і створення довідкового апарату, забезпечення збереженості, забезпечення використання архівної інформації.

До заснування архіву як структурного підрозділу навчального закладу будь-яка праця з документами, що припинили використовувати в активному діловодстві, носила безсистемний характер. Усі акти, що виходили з ужитку поточного діловодства, переходили або на збереження в канцелярію, або ж зберігалися за місцем створення. Працівники Університету не приділяли уваги умовам зберігання документів, до них був вільний доступ сторонніх осіб, що часто призводило до зникнення матеріалів. Заснування архіву Львівського університету в 1894 р. як окремого підрозділу мало на меті навести лад із уже зібраними документами та налагодити систему поповнення університетського архіву матеріалами. Важко цілком відтворити процес формування архіву. Наразі не знайдено детальну інформацію про джерела та систему комплектування архіву матеріалами. Звіти архіву містять лише окремі дані про кількість і характер документів, що надходили, а також поодинокі згадки про осіб, підрозділи чи установи, які передавали матеріали до архіву. На їх основі й спробуємо реконструювати – хоча б частково – процес комплектування архіву в передвоєнне десятиріччя.

У 1930–х роках працівники архіву щороку приймали чимало документів від інших структурних підрозділів Університету. В 1936/37 навчальному році, наприклад, архів прийняв від Комісії у справах молоді при академічному сенаті Університету Яна Казимира акти, що стосувалися охорони здоров'я за 1925/26 та 1928/29–1931/32 навчальні роки. Працівники архіву оглянули всі передані документи та склали їх у 9 папок [6, спр. 1364, арк. 10]. Наступного навчального року Сенат також передав до архіву чимало документів, зокрема, *porządki* (правила, норми) Сенату за 1920/21 навчаль-

ний рік, різні сенатські акти за 1900–1908 роки, акти університетської клініки, зразки старих індексів, студентські квитки, формуляри тощо. Крім поточної документації, яка вийшла з ужитку, до архіву також передавали і значно давніші документи. Того ж навчального року Сенат передав *normalia* за 1881–1913 роки та акти квестури за 1879–1921 роки. Серед останніх архів отримав переліки видатків на професорів і видатків на семінари. (Мається на увазі витрати на роздатковий матеріал, який закуплявся університетом для проведення практичних занять [6, спр. 2170, арк. 2]).

Джерелами формування архіву були не лише ректорат й інші університетські підрозділи, але й організації, що діяли при Львівському університеті. В 1937/38 навчальному році до архіву передали свої документи фундація “Трюнвальд” та фундація Романа Пілата [6, спр. 2021, арк. 2]. Остання була заснована в пам’ять про одного з професорів історії польської літератури – Романа Пілата (1846–1906), який довгий час працював в Університеті, був керівником кафедри історії польської літератури та філологічного семінару, тричі був деканом філологічного факультету, а в 1890/91 навчальному році – ректором (наступного навчального року – проректором). Поміж учасників семінару Р. Пілата в 1878–1879 роках був згадуваний Л. Фінкель, а в 1893 р. – видатний український учений Філарет Колесса [5, s. 25–26]. Серед інших організацій, що діяли при Університеті була Братня Студентська Допомога Університету, яка в 1937/38 навчальному році також передала свої документи до архіву. Особливу цінність представляють акти, рахункові книги, книги відвідання, що стосувалися Академічного Дому у Відні, що діяв під час I Світової війни для академіків-вихідців із Галичини [6, спр. 2170, арк. 2].

Окрім документів, у архіві Університету зберігалися колекції фотографій, портретів й інших речей. Ці речі склали цілі архівні колекції. На жаль, не відомо чи збереглися речі, що входили до таких колекцій – наразі вони не виявлені, як і документи, які б фіксували подібну інформацію. В 1937/38 навчальному році колекції архіву поповнилися невеликими портретами професорів університету Яна Антоневича-Болоза та Августа Більовського [6, спр. 2170, арк. 7]. Також до колекції архіву долучили деканські регалії медичного факультету. Працівники архіву передані портрети та речі облікували та підготували до зберігання. Того ж року ректорат Львівського університету передав до архіву фотографії з дипломом від Угорського Академічного Хору в Шегедіні [6, спр. 2170, арк. 7]. Ще одним значним поповненням колекції фотографій стали передані до архіву 74 фото професорів, а також фотографії студентів, які вступали до університету у 1934–1937 роках, також передані ректоратом Львівського університету. Фотографії поклали в алфавітному порядку та помістили до спеціальних коробок, де зберігалися світлини, що були передані до архіву в попередні роки [6, спр. 2170, арк. 2].

Як і документи, різні матеріальні цінності до архіву передавали також й інші установи, які діяли при Університеті. В 1936/37 навчальному році заклад польської історії Університету передав до архіву дві свої печатки,

які вийшли з ужитку. Крім того, до архіву був переданий факсимільний підпис професора Ст. Закшевського. Архівісти одразу облікували передані речі та присвоїли їм архівні номери [6, спр. 2098, арк. 10].

Львівський університет Яна Казимира займав чільне місце серед вищих навчальних закладів Польщі. Він мав добре налагоджену співпрацю з іншими університетами, науковими й іншими установами. Часто між такими інституціями відбувався обмін документами, насамперед, друкowanymi виданнями. Щороку до архіву та бібліотеки Університету надходило чимало примірників наукових праць, статистичних даних та інших друкowanних видань різних установ. Так, у 1936/37 навчальному році редакція часопису “Ostdeutsches Volksblatt” подарувала архіву примірник свого видання, у якому був уміщений некролог доктора Артура Вагнера, колишнього асистента університету [6, спр. 2098, арк. 10]. Наступного року Львівська університетська бібліотека подарувала архіву університетське свідоцтво від 16 травня 1848 р., видане студенту філософського відділення Фредеріку Хаассі [6, спр. 2170, арк. 2]. Працівники архіву долучили документ до інших актів того року.

Архів не був пасивним підрозділом, що лише приймав документи від інших відділів Університету. Його працівники проводили активну роботу щодо формування та комплектування власних фондів. Зокрема, чимало документів архівісти спеціально шукали та закупляли для архіву за кошти Університету. Доповнюючи збірку документів професора Казимира Твардовського, архів закупив 18-й номер “Літературних Новин” за 1938 р., що містив його об’ємний некролог, написаний професором Владиславом Вітвіцьким [6, спр. 2170, арк. 2]. Загалом, керівництво Університету відносилося дуже шанобливо до померлих колег і членів їх сімей. Це проявлялося не лише у вшануванні пам’яті померлого, але й у допомозі його сім’ї. До особових справ відомих професорів Університету долучали чимало особистих матеріалів померлого. Крім того, в архіві була окрема папка з клепсидами померлих професорів університету, яку архівісти скрупульозно доповнювали.

Архів Університету активно поповнював свої фонди оригіналами документів, які вийшли з ужитку діловодства. Однак, чимало документів, особливо що стосувалися початкового етапу функціонування Університету, перебували на зберіганні в інших установах. Тому архів проводив чималу роботу з копіювання таких документів, що мали значну вагу для історії Університету. В 1930–х роках працівники архіву розшукували та замовляли на копіювання рукописні матеріали, пов’язані з Єзуїтською академією. Таке зацікавлення цим періодом історії Університету та збір документів був не випадковим, адже ще з початку ХХ ст. точилася суперечка щодо прав на заснування Львівського університету, а відтак – за його приналежність. Розпочав цю дискусію Л. Фінкель у спільній з К. Стажинським праці “Історія Львівського Університету”. В дослідженні він подав нову концепцію передісторії Львівського університету, наголошуючи винятково на його польськості та спростовуючи пангерманські претензії.

Копіюванням матеріалів займався Народний заклад імені Оссолінських, який мав спеціальний апарат для фотографування рукописів. Скільки часу проводилася робота з копіювання актів точно не відомо, але на основі даних зі звітів про діяльність архіву можна дійти висновку, що цей процес почався задовго до 1935/36 навчального року. У звіті за цей рік зазначено, що процес копіювання документів у бібліотеці Оссолінських надалі продовжується [6, спр. 2021, арк. 1]. Наступного року були зроблені копії актів із фондів бібліотеки Оссолінських та Архіву Малопольської Провінції Ісусового Товариства у Кракові. З фондів останнього було зроблено 500 копій. Заради цих цінних документів керівництво архіву Університету відрядило до Кракова працівника архіву Кароля Левіцького. Він був уповноважений залагодити питання тимчасової позики згаданих документів до архіву Львівського університету для копіювання. Отримані документи передали на копіювання до закладу Оссолінських. Копії мали розмір 24×18 см. Чи збереглися вони до нашого часу – досі невідомо. Зроблені копії помістили у 5 спеціально виготовлених коробок [6, спр. 2098, арк. 10]. Так архів Університету завершив роботу зі збору окремої фотоколекції актів Єзуїтської академії на теренах Польщі. В подальших планах було продовження процесу пошуку та копіювання документів за кордоном. Щоправда, наразі невідомо чи в 1938/39 навчальному році працівники архіву почали реалізовувати плани з комплектування колекції актів Єзуїтської академії.

Одним із визначальних напрямів діяльності архівної Львівського університету є процес упорядкування документів. Особливе значення він має для новостворених архівів. Заснування архіву Університету було продиктоване практичною потребою. Станом на 1894 р. у Львівському університеті зібралося чимало документів, які необхідно було впорядкувати для подальшого використання у діловодстві та з науковою метою. Першим кроком у впорядкуванні документів стала їхня концентрація в одній кімнаті на першому поверсі старої будівлі університету, яка розміщувалася на вул. Миколая, 4 (сучасна вул. Грушевського, 4). Архів розташовувався поряд із біологічним факультетом. Оскільки, обидва підрозділи постійно збільшувалися, наприкінці 1920–х років відчутним став брак місця. В 1930 р. було прийнято рішення про перенесення архіву до нового корпусу Університету на вул. Маршалківській, 1 (сучасна вул. Університетська, 1), де його також розмістили на першому поверсі.

Упорядкування архіву – доволі обширний процес, який охоплює декілька складових. Серед них головними є описування й облік. Процес створення опису (інвентарю) був розпочатий від часу заснування архіву і тривав аж до 1939 р. Станом на 1939 р. він не був завершений, адже в інших підрозділах Університету залишалося ще чимало давніх документів. Акти, які потрапляли до архіву розкладали за тематичним і хронологічним принципом. Уже розкладені документи підлягали описанню та внесенню до інвентарю. В 1917 р. Л. Фінкель видав друком Інвентар архіву для ознайомлення громадськості з архівними фондами. На той час він містив лише 189 позицій, але в надалі час їх кількість швидко зроста, і вже у 1930–х роках

сягнула 532. Крім створення опису до власних документів, працівники архіву приділяли чимало часу для впорядкування збірки Архіву Третерів, до якого теж складали опис. У 1936/37 навчальному році закінчили індекс актів Університету за 1817–1823 рока, який налічував 33 аркуші машинописного тексту [6, спр. 2098, арк. 10]. Наступного року працівники архіву приділили увагу упорядкуванню актів Л. Фінкеля, які займали 2 шафи. Документи були переглянуті, описані, впорядковані й укладені для подальшого зберігання. Кільканадцять брошур і книг, що були серед документів Л. Фінкеля, але стосувалися історії Університету, були вилучені та внесені до опису архівної бібліотеки [6, спр. 2170, арк. 3]. У 1937/38 навчальному році завершили процес впорядкування фотокопій актів Єзуїтської академії, що знаходилися в архіві Університету. Всього налічувалося 600 копій; їх уклали в хронологічному порядку, присвоїли архівні номери та проставили дати актів. Окрім дати, на копіях зазначали іншу необхідну для обліку та користування інформацію [6, спр. 2170, арк.3].

Архів Університету мав чимало давніх документів, які неодноразово страждали від стихій і впливу людського фактору. Акти потребували проведення спеціальних заходів для забезпечення їхньої збереженості. Через обмежене фінансування працівники архіву лише замінювали старі обкладинки на нові. Крім того, такі заходи застосовувалися лише до матеріалів, що належали до архівної бібліотеки. У звіті за 1935/36 навчальний рік зазначалося, що через незначне фінансування вдалося опрацювати лише 503 справи з бібліотеки архіву. Того ж року відбулося давно заплановане позолочення титульних аркушів 60 томів справи Константа Вурцбаха-Танненберга “Biographisches Lexicon” [6, спр. 2021, арк. 3]. Наступного навчального року в архіві опрацювали 70 справ та виготовили 7 коробок для брошур. Для архівної бібліотеки уклали картковий алфавітний каталог, який із появою нових книг доповнювався новими картками [6, спр. 2021, арк. 13]. У 1937/38 навчальному році кількість відреставрованих і опрацьованих справ зросла до 87. Також опрацювали у скляні рамки 3 портрети колишніх професорів університету: Ксаверія Ліске, Я. Антоневич-Болоза та А. Більовського [6, спр. 2170, арк. 8].

Загалом, характеризуючи заходи забезпечення збереженості документів у архіві Львівського університету, можна сказати, що умови зберігання відповідали тогочасним вимогам. Архів мав окремо виділену кімнату для зберігання документів на першому поверсі головної будівлі Університету. Вже в середині 1930–х років працівники архіву повідомляли, що цього приміщення для зберігання, не кажучи про поповнення новими документами, недостатньо. Згідно тогочасних вимог, документи мали зберігатися в коробках, розкладених у шафи. Ці заходи мали захистити документи від пилу, світла та повітря. Передбачалося використання паперових або металевих коробок [2, s. 127]. В архіві Львівського університету справи зберігалися у спеціально виготовлених шафах. Наразі невідомо, чи всі справи були поміщені у коробки. Коробки були паперовими. Фотокопії зберігалися у спеціальних коробках. Окремо зберігалися портрети, медалі й інші цінні речі, передані до архіву.

Використання архівної інформації відбувалося у 3 напрямках: надання довідок (кверенд), використання архівних фондів дослідниками та обмін із іншими архівами чи бібліотеками оригіналами документів.

Надання довідок було постійною повсякденною роботою архіву. В період, коли не існувало окремого архівного відділу, цю функцію виконувала канцелярія університету. Щороку працівники архіву звітували про кількість виконаних запитів. Про деякі особливі знахідки архівісти підкреслювали, зазначаючи про них у звітах. Працівники архіву окремо виділяли запити фізичних осіб (приватні) й урядові. До групи урядових кверенд, як правило, входили запити ректорату, відділів, факультетів та інших організацій. Запити мали різний характер: виконання копій, надання довідок, пошук різноманітної інформації. На основі архівних документів встановлювали біографічні дані та відомості про час навчання, прослухані курси тощо. Часто така інформація була необхідною для різноманітних наукових досліджень.

У звітах архіву можна детально прослідкувати скільки, кому та з якою метою були надані кверенди. З приватними запитами, як правило, зверталися працівники університету. Звернення сторонніх осіб про надання кверенд не були зафіксовані.

Таблиця 1

Кількісні показники запитів, що надходили до архіву університету в 1935–1938 роках

Навчальний рік	Кількість запитів			Характер запитів	
	Приватні	Урядові	Загальна	Копії	Довідки (витяги)
1935/36	4	8	12		12
1936/37	3	11	14	2	12
1937/38	9+1 негативна	3	13		13

Упродовж трьох указаних навчальних років архів Львівського університету дав одну відмову. Це був запит у 1937/38 навчальному році від Луцької міської адміністрації про міський герб і надання будь-якої іншої інформації про місто. Адміністрація м. Луцьк звернулася в деканат гуманітарного факультету, а той, у свою чергу, направив запит до архіву. Архів, розглянувши запит, передав його на виконання до закладу допоміжних історичних наук Львівського університету, оскільки не володів потрібною інформацією, про що й сповістив деканат гуманітарного факультету [6, спр. 2170, арк. 4]. Така черговість направлення звернення була не випадковою, адже між гуманітарним (філософським) факультетом і архівом спостерігався тісний взаємозв'язок. Усі працівники та керівники архіву були студентами та професорами гуманітарного факультету, що пояснює не регламентовану тісну

співпрацю та взаємодопомогу. Декан гуманітарного факультету представляв інтереси архіву на засіданнях ректорату. Натомість, працівники архіву всіляко сприяли студентам і викладачам у роботі з архівними документами.

При потребі архів також надавав копії документів. У 1936/37 навчальному році на прохання ректорату були видані 2 копії для професора Біркенмаєра з Варшави. Це були копії листів Генрика Сенкевича, написані у зв'язку з 250-річним ювілеєм Львівського університету, що відзначався в 1912 р. [6, спр. 2098, арк. 11].

Використання архівної інформації дослідниками – один із важливих напрямів роботи архіву, якому архівісти приділяли чимало уваги. Власне, створення архіву Львівського університету було продиктоване необхідністю використання актів для написання праці Л. Фінкеля та К. Стажинського “Історія Львівського університету”. Можна припустити, що архів мав окрему читальну залу для дослідників, адже у звітах неодноразово використовується поняття “*rgasownia naukowa*”. Вона було відчинена для дослідників щодня, крім вихідних, із 10 до 13 та з 16 до 20 години. З 1936/37 навчального року читальна зала працювала лише після обіду [6, спр. 2098, арк. 11]. Здебільшого, архівними фондами користувалися студенти університету для написання магістерських робіт. Окрім студентів, архівними матеріалами користувалися також працівники Університету. Дослідників з інших міст і вищих навчальних закладів було небагато. Працівники архіву досить скрупульозно ставилися до використання архівної інформації: вівся чіткий список відвідувачів із зазначенням даних про дослідника та теми дослідження. У звітах архіву поданий перелік дослідників і тем їхніх наукових зацікавлень. Тематика, здебільшого, стосувалася діяльності Львівського університету чи історії галицького шкільництва. Чи був необхідний якийсь додатковий дозвіл для користування архівними документами від вищого керівництва – невідомо.

Таблиця 2

Кількісні показники дослідників, які працювали в архіві університету в 1935–1938 роках

Навчальний рік	Кількість дослідників		
	Студенти Львівського університету	Працівники Львівського університету	Інші дослідники
1935/36	11	8	1
1936/37	5	5	1
1937/38	2	6	1

Архів Львівського університету був не лише підрозділом, що забезпечував зберігання та використання документів, але й науковою уста-

новою. Історики визначали його як чималу наукову та джерельну базу. Так, Кароль-Юзеф Бадецький, автор праці “Львівські збірки”, проводячи аналіз джерельних збірок Львова, поділив їх на кілька груп, наголошуючи на документальних зібраннях архіву міста Львова, земського та державного архівів. За змістом і кількістю документів К.-Ю. Бадецький прирівнює архів Львівського університету до архидієцезіального та капітального архівів [1, s. 11]. Підтверджують здійснення наукової роботи архівом Львівського університету вимоги до архівістів, які щороку звітували про написання ними тієї чи тієї статті або праці.

Як своєрідна наукова установа, архів Університету налагоджував і підтримував постійну співпрацю з іншими архівами, бібліотеками та університетами. Вона полягала в обміні оригіналами документів між установами для наукового опрацювання. Так, у 1935/36 навчальному році архів надав акти Львівського університету за 1792–1805 роки в користування архіву академічного сенату Ягеллонського університету в Кракові, замовлені для наукової роботи студента Павла Слани [6, спр. 2021, арк. 2]. Щороку таких замовлень документів була чимала кількість. У звітах архіву Університету зазначена кількість позик, місце та особу, що брала документи. Детальніша інформація про позичені матеріали та їх кількість, на жаль, не зазначена.

Таблиця 3

Кількісні показники обміну оригіналами документів між архівом і установами в 1935–1938 роках

Навчальний рік	Кількість позичених матеріалів з різних установ				Кількість позичених матеріалів архівом Львівського університету для різних установ
	архів	бібліотек	інших установ	загальна	
1935/36	4	4		8	
1936/37	1	11	2	14	3
1937/38		5	2	7	2

Як видно з Таблиці 3, архів Львівського університету позичав документи для дослідників у багатьох бібліотеках. Здебільшого, це були бібліотеки Львова та Варшави, також були налагоджені зв'язки з бібліотекою в Парижі. (У 1936/37 та 1937/38 навчальних роках архів позичив для потреб асистента архіву доктора Антонія Кнота документи у Польській бібліотеці в Парижі [6, спр. 2098, арк. 12; спр. 2170, арк. 5]). Серед архівів, у яких позичали документи, найчастіше зустрічається державний архів і архів давніх актів

у Львові, архів Ягеллонського університету, державний архів у Любліні. В 1936/37 навчального році працівники архіву Львівського університету для потреб професора Станіслава Лемпійського позичили документи у кураторії Львівського шкільного округу та в Наукового товариства імені Шевченка [6, спр. 2098, арк. 12]. Наступного навчального року архів позичив документи в кураторії Львівського шкільного округу та в дирекції Державної гімназії для потреб професорів В. Цвіка та Ст. Лемпійського [6, спр. 2170, арк. 5]. “Позичальниками”, для яких архів брав документи, найчастіше були викладачі та студенти – учасники семінару середньовічної історії, студенти гуманітарного факультету Львівського університету, працівники архіву. Документи позичали для написання наукових робіт, швидше за все, на короткий період. Про повернення документів працівники також звітували, однак, ця інформація не є детальною.

При архіві Львівського університету була чимала бібліотека з різноманітною літературою. У фондах бібліотеки було чимало тогочасних підручників з архівної справи, низка давніх книг, класичні твори тощо. До сьогодні збереглися чорнові переліки книг, які зберігалися в цій бібліотеці. Щороку бібліотека поповнювалася новою літературою, про що працівники архіву також зазначали у звітах.

Таблиця 4

Кількісні показники поповнення фондів бібліотеки архіву університету в 1935–1938 роках

Навчальний рік	Кількість літератури, якою поповнювалася бібліотека архіву		Загальна кількість літератури в бібліотеці архіву
	Кількість позицій	Кількість томів	
1935/36	74	93	503
1936/37	93	159	596
1937/38	182	360	778

Станом на початок 1937/38 навчального року загальна кількість позицій літератури в бібліотеці архіву Львівського університету становила 778 [6, спр. 2170, арк. 6]. Протягом трьох окреслених років у звітах прослідковується тенденція до щорічного збільшення кількості позицій літератури. Бібліотека архіву поповнювала свої фонди шляхом купівлі, дарування й обміну. Літературу для бібліотеки закуповувало керівництво архіву. Купівля книг проводилася в різних видавництвах, книгарнях, навіть, у Міністерстві віросповідання та освіти Польщі. Серед книгарень, в яких здійснювалася купівля літератури, архівісти зазначали книгарні Кравчинського, Малиновського та Ігли [6, спр. 2098, арк. 13]. У 1935/36 навчальному році до архіву закупи-

ли перших 7 томів видавництва “Архейону”. Ці книги були позначені як досить цінні й важливі для архіву [6, спр. 2021, арк. 3]. У наступних роках архівісти і надалі продовжували купувати інші номери “Архейону”. У звітах працівники архіву вказували ті книги, які на їхній погляд були найбільш цінними: у 1935/36 навчальному році серед отриманих книг – “Dziennik ustaw i rozporządzeń b. władz austr. dla b. Galicji z lat 1849–1911” та праця К. Бадецького “Archiwum Akt Dawnych miasta Lwowa. – Oddział staropolski T. III. Księgi i akta administracyjno-sądowe 1382–1787”. Першу з цих книг до архіву подарував ректорат Львівського університету, другу – міський заклад Львова [6, спр. 1145, арк. 3]. До бібліотеки архіву найчастіше книги дарував ректорат університету; подарунки робили й інші вищі навчальні заклади Польщі, зокрема, Ягеллонський університет і університет Ю. Пілсудського, автори книг, наукові товариства, міська влада Львова, факультети Львівського університету. Наприклад, у звіті за 1936/37 навчальний рік серед авторів, які подарували свої праці до бібліотеки архіву, відзначені доктори Я. Амброс, Гулевич, Е. Кжеменєвський і Казимир Левіцький [6, спр. 2021, арк. 6]. Ще одним джерелом поповнення літератури в архіві Львівського університету був обмін між вищими навчальними закладами Польщі. Щороку університети обмінювалися своїми друкованими програмами, переліками курсів, штатними розписами тощо.

Підводячи підсумки діяльності архіву Львівського університету в 1930–х роках, варто зазначити чималі успіхи цього підрозділу в різних напрямках його діяльності. Працівники архіву докладали чималих зусиль для подальшого формування та комплектування архівних збірок. Уже наявні акти облікувалися та зберігалися відповідно до тогочасних вимог. Особливої уваги заслуговує діяльність архіву щодо використання архівної інформації та наукової співпраці з іншими архівами та бібліотеками. Але архів був, насамперед, підрозділом Університету, який регламентував і контролював його діяльність. Важливо прослідкувати систему співпраці між архівом й іншими підрозділами, керівництвом Університету. Ця проблема може стати наступним дослідженням у межах вивчення діяльності архіву сучасного Львівського національного університету імені Івана Франка

1. *Badecki K.* Lwowskie zbiory naukowe i muzealne. – Lwów, 1932. – 29 s.
2. *Konarski K.* Nowożytna Archiwistyka Polska i jej zadania. – Warszawa, 1929. – 157 s.
3. Statut Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie. – Lwów, 1926. – 60 s.
4. Projekt statutu Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie. – Lwów, 1934. – 96 s.
5. Roman Pilat. Profesor języka i literatury polskiej w Uniwersytecie Lwowskim. Pierwszy przewodniczący lwowskiej “Czytelni akademickiej”. W dwudziestą piątą rocznicę rozpoczęcia wykładów. – Lwów, 1896. – 29 s.
6. Державний архів Львівської області, ф. 26, оп. 14, спр. 223, 1018, 1145, 1364, 2021, 2098, 2170.

Осередчук О.А. Архив Львовского университета под руководством Теофила Модельского (1930–1939)

Архив Львовского университета занимает важное место в исследовании актуальных вопросов историографии архивоведения. Исследование выделяет отдельный промежуток деятельности архива, в котором охарактеризованы основные направления работы. Статья представляет собой реконструкцию деятельности архивного подразделения университета. Охарактеризовано много статистических данных, которые дают основание прийти к выводам, что архив Львовского университета был не только значительным комплексом документов и деятельным подразделением этого учебного заведения, но и сыграл важную роль в научной жизни своего времени.

Oseredchuk O.A. Archive of the Lviv university for guidances of Teofil Modelsky (1930–1939)

The archive of the Lviv university is occupied by an important place in research of actual questions in historiography of archival science. Research is selected by the separate interval of activity of archive in which basic directions are described works. The article is a reconstruction of activity of the archived subdivision of university. A lot of statistical information which ground to come to conclusions that an archive of the Lviv university was not only the considerable complex of documents and active subdivision is described but also played an important role in scientific life of that time.